

**PROJECTBESCHRIJVING DEEL UITMAKEND VAN DE
OVEREENKOMST 'MILIEUZORG OP SCHOOL' (MOS)**

5

'Verder zetten van het educatief project *Milieuzorg op School (MOS)* in de Vlaamse scholen voor de periode 01/09/2010 - 31/08/2015'

1. Situering/Historiek

10

In 1993 is een onderzoeksoopdracht uitgevoerd om een educatief milieuzorgsysteem voor de Vlaamse **secundaire scholen** uit te werken.

In september 1997 werd het project Groene School overgedragen aan de het Departement Leefmilieu en Infrastructuur van de Vlaamse administratie, die 2 gedetacheerde leerkrachten inschakelde voor de invoering van het Groene Schoolproject in het secundair onderwijs.

15

Vanaf september 1999 werden 5 gedetacheerde leerkrachten ingeschakeld. Hogescholen konden ook instappen in het project.

In september 2001 startte het educatief milieuzorgproject voor het **basisonderwijs** (kleuter- en lager onderwijs), het zogenaamde "MOS-project".

20

Het project MOS was complementair aan het milieuzorgsysteem Groene School voor het secundair onderwijs.

Tevens werd het MilieuOntmoetingsProgramma (MOP), een door het gewest gesubsidieerd tweejaarlijks en tijdelijk milieueducatief project voor het basisonderwijs, geïntegreerd in het ruimer en duurzamer milieuzorgproject MOS.

25

Vanaf september 2002 werden de twee projecten, MOS en Groene School, geïntegreerd tot het **eenheidsproject Milieuzorg op School (MOS)**, een educatief milieuzorgproject van kleuter- tot en met hogeschool. MOS werd uitgevoerd in een samenwerkingsverband tussen het Vlaamse gewest, de provincies en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

30

Van september 2005 tot augustus 2010 loopt het eenheidsproject Milieuzorg op School (MOS) binnen een samenwerkingsovereenkomst tussen het Vlaamse Gewest enerzijds en elk provinciebestuur en de Vlaamse Gemeenschapscommissie anderzijds.

35

TABEL 1

PLANNING: MOS-verlenging Basisonderwijs (BO) én Secundair onderwijs (SO)

* 01/09/2010 → → → (= 5 schooljaren) → → 31/08/2015

Inbreng Vlaams Gewest	3,3 VTE MOS-coördinatoren	
Departement Leefmilieu, Natuur en Energie	<ul style="list-style-type: none"> - coördinatie MOS - aanwerving, huisvesting, logistieke ondersteuning, ... van 3,3 VTE MOS-coördinatoren - begeleidingscommissie - insteek Leefmilieu - gewestelijk en internationaal netwerk - afstemming met Ecocampus 	
		loonkost voor 11 VTE MOS-begeleiders
Inbreng Provincies	16 VTE MOS- begeleiders	<ul style="list-style-type: none"> - loonkost 5 VTE MOS-begeleiders - aanwerving, huisvesting, logistieke ondersteuning, ... van 15 VTE MOS-begeleiders - MOS-begeleiding - begeleidingscommissie - insteek provincies - afstemming met Ecocampus
Inbreng Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC)		<ul style="list-style-type: none"> - aanwerving, huisvesting, logistieke ondersteuning, ... van 1 VTE MOS-begeleider - MOS-begeleiding - begeleidingscommissie - insteek VGC - afstemming met Ecocampus
Inbreng Vlaamse Gemeenschap Departement Onderwijs en Vorming	Engagement Milieuzorg in het onderwijs Kwaliteitsbewaking en insteek Ministerieel Besluit voor detacheringen	

* De huidige overeenkomsten van het MOS-project lopen tot 31 augustus 2010

40 2. Voorstel

Er wordt voorgesteld

- 45 ➤ dat het departement Leefmilieu, Natuur en Energie met elk van de 5 Vlaamse provincies en met de Vlaamse Gemeenschapscommissie (voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) een overeenkomst (in bijlage) afsluit om het educatief project *Milieu­zorg op school (MOS)* aan alle Vlaamse basis- en secundaire scholen aan te bieden en de invoering en de begeleiding ervan te voorzien;
- 50 ➤ dat de Dienst Natuur en Milieueducatie (NME) van de Afdeling Milieu-integratie en – subsidiëringen in overleg en in samenwerking met de betrokken partners (provincies, VGC en het departement Onderwijs en Vorming) het educatieve project *Milieu­zorg op School (MOS)* voor het basis- en secundair onderwijs als een eenheidsproject in de Vlaamse **scholen (inclusief buitengewoon onderwijs)** verder zet vanaf 1 september 2010
55 tot en met 31 augustus 2015;
- dat met ingang van 1 september 2010 tot en met 31 augustus 2015 het departement Leefmilieu, Natuur en Energie **3,3 VTE** personeelsleden (MOS-coördinatoren) tewerkstelt die instaan voor de inhoudelijke, educatieve, organisatorische coördinatie van
60 het project in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het is wenselijk dat het personeel bestaat uit een gemengde ploeg van gedetacheerden uit het onderwijs in het stelsel van “Verlof wegens opdracht” en van contractuele personeelsleden met een pedagogisch of agogisch diploma van een gelijkwaardig niveau (Universitair /Master- of Hogeschool/Bachelor-diploma) en met voeling met het onderwijs en van een academisch
65 ingenieur met kennis van milieuhygiëne. De loonkost voor de 3,3 VTE komt ten laste van departement Leefmilieu, Natuur en Energie (artikel LB0 LC100 1100 van de algemene uitgavenbegroting). M.b.t. de loonkost wordt voor de 3,3 VTE coördinatoren uitgegaan van de loonkost van geaggregeerden HSO en geaggregeerden LSO (totaal maximum 198 000 EUR op jaarbasis);
70
- dat met ingang van 1 september 2010 tot en met 31 augustus 2015 elk van de 5 provincies **3 VTE** personeelsleden als MOS-begeleider tewerkstellen, in totaal **15 VTE**. Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest stelt de Vlaamse Gemeenschapscommissie **1 VTE** MOS-begeleider tewerk. Samen zorgen de MOS-begeleiders voor de concrete invoering en
75 begeleiding van het project *Milieu­zorg op School* in basis- en secundaire scholen. Het is wenselijk dat het personeel bestaat uit een gemengde ploeg van pedagogisch geschoolden voor het basisonderwijs, lager secundair en hoger secundair onderwijs, gedetacheerd in het stelsel van “Verlof wegens opdracht”, en van contractuele personeelsleden met een pedagogisch of agogisch diploma van een gelijkwaardig niveau (Universitair /Master- of Hogeschool/Bachelor-diploma) en met voeling met het onderwijs. De loonkost voor 10
80 VTE in de provincies komt grotendeels ten laste van het departement Leefmilieu, Natuur en Energie (artikel LB0 LC142 4312 van de algemene uitgavenbegroting). De loonkost voor 1 VTE in Brussel komt volledig ten laste van het departement Leefmilieu, Natuur en Energie (artikel LB0 LC142 4312 van de algemene uitgavenbegroting). M.b.t. de
85 loonkost zal de tegemoetkoming voor de 10 VTE begeleiders in de provincies gebaseerd zijn op de jaarlijks goedgekeurde Vlaamse begroting. Na aftrek van de tegemoetkoming aan de Vlaamse Gemeenschapscommissie zal het budget voor de tegemoetkomingen evenredig toegekend worden aan elk van de 5 provincies.

90 De loonkost voor 5 VTE in de provincies (1 VTE per provincie) komt ten laste van elke respectieve provincie.

Het departement Leefmilieu, Natuur en Energie en de betrokken actoren (de 5 provincies, de VGC en het Departement Onderwijs en Vorming) engageren zich om na de beëindiging van het nu voorgestelde MOS-project mee te helpen zorgen voor de continuïteit van milieuzorg in de scholen. Daarvoor moeten de betrokken partners tijdig overleg plegen onder welke vorm de eventuele verdere ondersteuning na 31/08/2015 kan plaatsvinden.

95 Het MOS-project zal in het licht van een langetermijnperspectief een stevige basis leggen voor een geïntegreerd milieuzorgproject voor het basis- en secundair onderwijs en zal voor afstemming zorgen met het Ecocampus-project voor het hoger onderwijs.

100

3. Actieplan

Het projectvoorstel MOS vormt het uitgangspunt voor een integraal milieuzorgsysteem voor de Vlaamse scholen, van kleuteronderwijs tot en met secundair onderwijs. Het MOS-project geeft op korte en lange termijn een invulling aan de *“samenwerking en van een op maatwerk gestoelde ondersteuning tussen het gewest en de lokale besturen. De provincies, samen met de gemeenten, zijn daarbij de bevoorrechte partner om het Vlaamse milieu- en natuurbeleid waar te maken. Zij fungeren als initiator, coördinator en stimulator van het lokale milieubeleid.”*

105 De provinciale en gemeentelijke Samenwerkingsovereenkomsten Duurzaam Milieubeleid vormen trouwens een kader om milieuzorg op provinciaal en gemeentelijk niveau een plaats te geven in een lokaal duurzaam beleid.

In uitvoering van de Decade voor Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (EDO) van de Verenigde Naties (2005-2014), in uitvoering van het operationeel project EDO van de Vlaamse Strategie voor Duurzame Ontwikkeling en in uitvoering van het Vlaams EDO-Implementatieplan (BVR 15/05/2009) wordt het MOS-project expliciet gekaderd binnen de Strategie voor Educatie voor Duurzame Ontwikkeling van de UNECE.

115 De gemeentelijke en provinciale Samenwerkingsovereenkomst biedt ruime kansen tot verankering van milieuzorg in een geïntegreerd lokaal beleid.

120 Waar het een meerwaarde voor het MOS-project kan betekenen worden zo veel als mogelijk samenwerkingsverbanden met organisaties (Kleur Bekennen, Vlaamse Stichting Verkeerskunde, ...) gestimuleerd en opgezet. Nieuwe samenwerkingsverbanden worden geadviseerd door de MOS-begeleidingscommissie.

Het is uitdrukkelijk de bedoeling de betrokkenheid (m.b.t. het initiatief, de financiering, de coördinatie, ...) van de partners (provincies, Vlaamse Gemeenschapscommissie, gemeenten, onderwijs, ...) te optimaliseren. De partners kunnen dan meer en efficiënter de uitvoering opvolgen en helpen verzorgen.

3.1. Streefdoelen van het actieplan

Rekening houdend met de ervaringen en de resultaten van het lopende MOS-project (zie voortgangsverslagen 2005-2006, 2006-2007, 2007-2008 en 2008-2009 als bijlage) wordt er tegen **31 augustus 2015** naar gestreefd

- 135 - dat minstens 80 % van de Vlaamse basisscholen, inclusief buitengewoon onderwijs, en minstens 82 % van de secundaire scholen de MOS-milieubeleidsverklaring hebben ondertekend;

140 - dat van deze scholen minstens 68 % een dossier hebben ingediend voor het behalen van een logo 1, 2 of 3;

- dat van de logo 3-scholen minstens 38 % een dossier hebben ingediend voor het behalen van de groene vlag;

Wat logo 1, 2 of 3 en de groene vlag inhoudelijk en kwalitatief betekenen is te vinden in punt 3.2.1.C (blz. 9-12)..

145 Om deze streefdoelen te halen is uit de ervaring met het lopende MOS-project gebleken dat het nodig is om scholen direct en persoonlijk via begeleiders en indirect via o.a. gemeentelijke diensten en scholengemeenschappen of scholengroepen te benaderen teneinde *Milieuzorg op School* succesvol ingang te doen vinden en kwaliteitsvol te bestendigen gezien de wisselende leerlingen- en leerkrachtenpopulaties

150 Daarom zal elke **provincie** ernaar streven jaarlijks

- minstens 175 (basis en/of secundair) persoonlijke schoolbezoeken af te leggen; die schoolbezoeken moeten in afspraak met, na overleg met of op vraag van de scholen zelf gebeuren;

155 - minstens 375 schoolcontacten op een andere manier te leggen waarbij er op maat van de school informatie of advies verstrekt wordt m.b.t. het MOS-project, met uitsluiting van een algemene mailing of verzending naar alle scholen;

160 - en minstens 10 vormingsdagen/bijscholingen/workshops organiseren, waarbij MOS minstens een essentieel onderdeel van het programma vormt (bv. een pedagogische studiedag op school, een uitleg over MOS op de natuuroudercursus, een door de provincie georganiseerde vorming over een MOS-thema of over een te hanteren methodiek,) te teneinde scholen te motiveren om milieuzorg (verder) te implementeren in het schoolbeleid.

Voor de **Vlaamse Gemeenschapscommissie** betekent dat:

165 - 60 scholen bezoeken,

- 125 schoolcontacten leggen,

- en 3 vormingsdagen organiseren.

Een vestigingsplaats van een school wordt hierbij als eenheid gehanteerd.

De MOS-begeleiders organiseren de bezoeken naar en of contacten met de scholen op vraag van of na afspraak met de scholen.

170

Om de 3794 (nov. 2008) vestigingsplaatsen van Vlaamse basisscholen (inclusief buitengewoon onderwijs) en de 1309 (nov. 2008) vestigingsplaatsen van secundaire scholen (inclusief buitengewoon onderwijs) intensief te benaderen, te begeleiden en het geheel te coördineren is een minimum aan begeleiders en coördinatoren nodig: 3 VTE begeleiders voor elke Vlaamse provincie, 1 VTE begeleider voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 3,3 VTE coördinatoren op Vlaams niveau. In **totaal** maakt dat **19,3 VTE**.

175

Het Vlaams gewest, de provincies en de VGC zorgen ervoor dat de kwaliteit van de uitgereikte logo's overal dezelfde is. De jaarlijkse gedecentraliseerde logojureringen van logo 1 en logo 2 worden voorgezeten door de betreffende provincie of de VGC, bijgewoond door een MOS-begeleider uit een andere provincie en door één MOS- coördinator.

180

Logo's worden toegekend bij unanieme beslissing van de logojury.

Bij betwisting wordt de beslissing doorgeschoven naar de logojurering op Vlaams niveau.

185

Elk jaar vindt er een jurering op Vlaams niveau plaats voor het toekennen van de logo's 3, de Groene Vlaggen en voor de doorgeschoven schooldossiers inzake logo 1 en 2. Deze jury wordt voorgezeten door het Vlaamse gewest en bijgewoond door de zes partners (de 5 provincies en de VGC) en minstens een vertegenwoordiging uit het onderwijs.

190 Een **begeleidingscommissie**, samengesteld uit de diverse partners, moet garant staan voor kwaliteitsbewaking en adviesverlening van het project.

Samenstelling van de begeleidingscommissie:

- 195 - Administratie Leefmilieu: - Afdeling Milieu-integratie en -subsiëringen (voorzitter)
- MOS-coördinatoren (4 vertegenwoordigers voor 3,3 VTE)
- Dienst Natuur- en Milieueducatie (1 vertegenwoordiger)
- Agentschappen (OVAM; VMM; VLM; VEA; ANB) (2 vertegenwoordigers)
- 200 - Ecocampuscoördinatie (1 vertegenwoordiger als waarnemer)
- 5 provincies: Antwerpen, Limburg, Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen (elk 1 vertegenwoordiger)
- Vlaamse Gemeenschapscommissie (1 vertegenwoordiger)
- 205 - Administratie Onderwijs: - Inspectie basisonderwijs (1 vertegenwoordiger)
- Inspectie secundair onderwijs (1 vertegenwoordiger)
- Entiteit Curriculum (1 vertegenwoordiger)
- Onderwijsnetten: VSKO, GO, POV, OVSG, FOPEM (elk 1 vertegenwoordiger)
- Permanente Commissie Milieueducatie in het Onderwijs (1 vertegenwoordiger)
- 210 - Brussels Instituut voor Milieubeheer (1 vertegenwoordiger als waarnemer)

De terugkoppeling vanuit de begeleidingscommissie naar de minister, bevoegd voor Leefmilieu, en de minister, bevoegd voor Onderwijs, gebeurt via de betrokken administraties en door het systematisch doorsturen van de verslagen van de begeleidingscommissie. De begeleidingscommissie adviseert omtrent het MOS-project in de richting van het uiteindelijke doel: integreren van een educatief milieuzorgsysteem in het Vlaamse onderwijs. De begeleidingscommissie vergadert minstens tweemaandelijks, maar kan zelf de vergaderfrequentie opvoeren volgens noodzaak en op vraag van één van de 4 grote partners (Administratie Leefmilieu, Provincies en VGC, Administratie Onderwijs, Onderwijskoepels).

220 Andere betrokken organisaties worden geïnformeerd, kunnen occasioneel uitgenodigd worden en kunnen adviezen uitbrengen in de daarvoor voorziene werkgroepen en binnen de schoot van het Vlaams NME-overlegplatform. Jaarlijks wordt conform de overeenkomst een overleg gepland tussen alle contractanten m.b.t. de contractuele verbintenissen. Occasioneel kan er ook overleg georganiseerd worden tussen 225 het Vlaams Gewest en één van de contractanten.

3.2. Actieprogramma en verantwoording

3.2.1. Algemeen

230 Een zo groot mogelijke afstemming en complementariteit tussen het MOS-project voor het basis- en secundair onderwijs en het Ecocampusproject voor het Hoger Onderwijs moet gerealiseerd worden. Het MOS-materiaal en het Ecocampus-materiaal verkondigen dezelfde milieuzorgboodschap.

235 M.b.t. de ondersteuning van hogescholelen gelden volgende afspraken:

- Lerarenopleidingen zijn een interessante doelgroep voor MOS en worden door de MOS-begeleiders verder ondersteund, vooral in functie van het multiplicatoreffect: "de toekomstige groene leerkracht".

- 240 • De MOS-begeleider blijft studenten en docenten binnen de lerarenopleiding informeren over het MOS-aanbod (per mail/post). Bij het uitgeven van nieuw MOS-materiaal worden de lerarenopleidingen daar telkens van op de hoogte gebracht.
- Als een lerarenopleiding contact opneemt met de MOS-begeleider en vraagt om een voorstelling van het project MOS te geven, legt de begeleider duidelijk uit waarvoor MOS staat en welke (educatieve) ondersteuning de school kan verwachten (cfr. 245 vormingsopdracht bij punt 3.2.1.D.).
- De departementen lerarenopleiding van de hogescholen en/of hun vestigingsplaatsen kunnen niet meer instappen in het MOS-project. Voor de huidige MOS-hogescholen wordt binnen de begeleidingscommissie een uitdoofscenario uitgewerkt. Bij een nieuwe vraag van lerarenopleidingen om in te stappen in het MOS-project worden ze 250 doorverwezen naar het Ecocampusproject. De MOS-begeleiders verwijzen lerarenopleidingen, die geïnteresseerd zijn in het Ecocampusproject voor het invoeren van “Milieuzorg op de campus, in de opleiding en in het studentenleven” door naar de Ecocampus-begeleiders.
- Studenten die een werk of thesis willen/moeten maken over milieuzorg op school, kunnen op ondersteuning van MOS rekenen. De begeleiding van thesisstudenten vult elke 255 opdrachthouder of de opdrachtgever naar eigen oordeel en vermogen in.
- De coördinatoren en begeleiders van enerzijds het MOS-project en anderzijds het Ecocampus-project wisselen voortdurend informatie uit en ondersteunen elkaar. Een vertegenwoordiger van de MOS-coördinatie is, afhankelijk van de agenda, aanwezig op de 260 begeleidersvergaderingen van het Ecocampus-project en vice-versa.
- De agenda's en verslagen van de MOS-begeleidingscommissie en van de Ecocampusstuurgroep worden uitgewisseld.
- Tussen de MOS-coördinatie en Ecocampus-coördinatie vindt minstens tweemaal per jaar een formeel overleg plaats waarin activiteiten en materialen op elkaar worden afgestemd.
- 265 • Ook tussen enerzijds de MOS-begeleiders en anderzijds de Ecocampus-begeleiders, al of niet samen met de Ecocampuscoördinatie, wordt overleg georganiseerd en kan steeds een overleg plaatsvinden m.b.t. een project of dossier.
- Voor het actiegebied milieuzorg in de opleiding wordt bij lerarenopleidingen steeds nauw samengewerkt tussen de MOS-begeleiders en -coördinatie enerzijds en de Ecocampus- 270 begeleiders en -coördinatie anderzijds.

Binnen de begeleidingscommissie wordt de specificiteit van benadering van de basisscholen, de secundaire scholen bewaakt. De continuïteit van het eenheidsproject MOS moet wel 275 gegarandeerd blijven.

De MOS-begeleider zorgt voor schoolspecifieke en gepersonaliseerde begeleiding. Persoonlijk contact van de MOS-begeleider met de school is hierbij een sterke stimulans. De 280 begeleider kent op deze manier de sfeer, de beperkingen, kwaliteiten en eventuele spanningen binnen de school. De begeleider bouwt een persoonlijke relatie met de school op en kan zo, indien nodig, verduidelijkende informatie verschaffen aan de logojury bij de beoordeling van het logodossier. De MOS-begeleider benadert ook scholengemeenschappen en -groepen om een groter draagvlak te creëren. De gemeenten spelen hierbij een belangrijke rol en kunnen eventueel een organiserende taak op zich nemen.

Indien van toepassing bewaken de MOS-begeleiders de inhoud en de kwaliteit van de 285 implementatie van en communicatie m.b.t. MOS op gemeentelijk niveau.

De MOS-begeleiders garanderen dat de scholen ondersteund worden met een begeleiding ‘op maat’.

290 Wanneer de provincie(s) of de VGC op gemeentelijk vlak of op het niveau van het Brussels
Hoofdstedelijk Gewest voorstellingen van het project op studie- of contactdagen organiseert,
is het de MOS-begeleider die in overleg met de gemeente een dergelijke samenkomst van
(beginnende) MOS-scholen inhoudelijk gestalte geeft. Dat betekent dat de provincie(s) of de
VGC bepalen welke boodschap gegeven wordt en waken over de inhoud. Een MOS-
begeleider of een vertegenwoordiger van de gemeente kan woordvoerder zijn.

295 In de projectperiode (1 september 2010 tot 31 augustus 2015) worden in overleg met de
MOS-begeleidingscommissie volgende initiatieven genomen of verder ontwikkeld:

A. Samenstellen van het educatief aanbod

300 Het gewestelijk educatief aanbod wordt in intens overleg tussen de MOS-coördinatoren en de
provinciale NME-diensten en de VGC aangepast, geactualiseerd en aangevuld naargelang de
noden.

Volgend aanbod wordt voorzien:

- permanent onderhouden van de interactieve MOS-website;
- 305 • aanmaken van nieuwe inhoud en nieuwe instrumenten, evenredig verdeeld
over het basis- en het secundair onderwijs;
- aanpassen van educatief materiaal en maken van nieuw aanbod, waarbij
permanent ‘educatie voor duurzame ontwikkeling’ als regulatief idee
doorheen het hele MOS-project meegenomen wordt;
- 310 • zoeken van vernieuwende methoden in de begeleiding van scholen;
- netwerkvorming (onderwijsnetten, NGO’s, leveranciers van inhoud, ..);
- instrumenten aanreiken om milieuwinst te realiseren;
- concepten uitwerken voor nascholing en logo-uitreiking.

315 Voor een vlotte werking worden ontwerpen van educatief aanbod via mail uitgewisseld. Het
educatief aanbod is een vast agendapunt op de begeleidingscommissie en de
begeleidersvergaderingen.

320 Het educatief aanbod en het bijhorend educatief materiaal dient zowel inhoudelijk als
vormelijk geadviseerd te worden door de 5 provinciale NME-verantwoordelijken, de VGC als
door de MOS-begeleidingscommissie.

De MOS-begeleidingscommissie formuleert, zoveel als mogelijk in consensus, voorstellen
voor eventuele knelpunten.

B. Strategie en informatiecampagne

330 Een stapsgewijze, planmatige en realistische aanpak blijft noodzakelijk: sommige scholen zijn
al een tijd bezig, andere werken langer dan één jaar aan eenzelfde thema, andere scholen
sluiten later aan, ... Het zal dan ook noodzakelijk blijven een concreet bruikbaar en flexibel
scenario te hanteren: de scholen zijn uiteindelijk vrij te kiezen hoe zij een milieuzorgsysteem
introduceren en uitwerken, als zij maar de eindtermen en ontwikkelingsdoelen realiseren en,
zowel voor het basis- als voor het secundair onderwijs, de Vlaamse respectievelijk de
Brusselse milieuwetgeving naleven.

335 De strategie en de informatiecampagne voor de scholen worden zo opgesteld dat het MOS-
project in Vlaanderen herkenbaar is als één initiatief, maar tegelijkertijd ook ruimte laat voor
een eigen provinciale, respectieve Brusselse invulling.

Op alle gewestelijke en provinciale, respectievelijk Brusselse, publicaties m.b.t. het MOS-project wordt MOS als een gezamenlijk project voorgesteld en worden het MOS-logo als de logo's van het Vlaams Gewest, van de betreffende provincies en van de VGC gebruikt.

Voor de koppeling van het MOS-logo aan een ander, hetzij provinciaal hetzij extern, project, is na voorafgaand advies van de MOS-begeleidingscommissie, een schriftelijke goedkeuring nodig van het Vlaamse Gewest.

De MOS-coördinatoren waken erover, in nauw overleg met de MOS-begeleiders, dat alle scholen van de Vlaamse Gemeenschap van alle netten een zo gelijkwaardig mogelijk educatief aanbod krijgen. De provincies en de VGC kunnen daar bovenop een extra educatief aanbod en/of middelen inzetten ter ondersteuning van de invoering van het project in de respectieve provincie/het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

C. Kwaliteitscontrole: MOS-scholen en logo 1, 2 en 3

Na de ondertekening van de Milieubeleidsverklaring stelt de school een eigen Eco-code op: een korte opsomming van na te streven waarden en doelen i.v.m. milieuzorg op school. De school engageert zich om op klasniveau, op schoolniveau en in de schoolomgeving aandacht te hebben voor natuur en milieu.

Scholen kunnen door het nemen van initiatieven en maatregelen een MOS-logo behalen.

Het MOS-logo is een kwaliteitslabel dat aangeeft dat de school in een educatief proces stapt, systematisch acties organiseert en volgehouden inspanningen levert om alle schoolleden voor milieuzorg te sensibiliseren. Hierbij staat preventie voorop.

In het basis- en secundair onderwijs zullen **vijf criteria** gehanteerd worden om de kandidaat logo-scholen te beoordelen.

a. Criterium 1: visie en planning

Een duidelijke en doordachte visie op milieuzorg in het beleid van de school is essentieel. Een degelijke planning is noodzakelijk om het project te doen slagen. MOS reikt daarvoor een stappenplan aan.

De milieu-inspanningen moeten over het schooljaar gespreid worden. Een eenmalige actie is immers niet erg duurzaam.

b. Criterium 2: betrokkenheid

Het centrale doel van de organisatie en de instandhouding van een milieuzorgsysteem op school is de leerlingen via *actieve betrokkenheid* milieubewuster te maken en hen in staat te stellen om op vrijwillige basis milieusparende acties te ondernemen. Betrokkenheid van leerlingen is dus essentieel. Een milieuwerkgroep moet dus altijd minstens uit leerlingen en een of meerdere leerkrachten bestaan.

c. Criterium 3: communicatie

De school informeert geregeld alle belanghebbenden over het project – zowel intern als extern – en betreft ze er zo veel mogelijk bij. Een goede uitstraling beïnvloedt het verloop van het project immers gunstig.

d. Criterium 4: verankering

De school maakt bewust tijd voor het project en creëert een groot draagvlak binnen de school.

390 De school kan een langdurig effect bewerkstelligen door bvb. een aanpassing van het schoolreglement of een structurele verankering van milieuzorg in het schoolbeleid.

e. Criterium 5: educatieve winsten

395 De milieuwerkgroep moet in het ingediende dossier zowel *educatieve winst* als reële *milieuwinst* voor het/de gekozen aandachtsveld(en) kunnen aantonen. De klemtoon ligt daarbij eerder op voorkoming van de milieuproblemen dan op de beheersing ervan.

400 Toekenning van het **logo 1, 2 of 3**

Aan de hand van een aantal indicatoren worden de bovenstaande criteria naar de praktijk vertaald in een (zelf)evaluatiedocument.

405 Om een logo te kunnen behalen geeft de school aan aan welke indicatoren ze reeds werkt en op welke manier ze dat doet. In het document staan de minimumeisen vermeld voor het behalen van logo 1, 2 en 3. De eisen die gesteld worden voor het behalen van de logo's gaan immers in stijgende lijn.

Het (zelf)evaluatiedocument zal vanaf juni 2010 beschikbaar zijn op www.milieuzorgopschool.be

410

De provinciale begeleider vult een begeleidersdossier in op basis van de gegevens van de ingediende rapporten van de school en op basis van de contacten met de school. Aan de hand hiervan geeft de logojury enkele werkpunten mee. Op die manier weet de school op welk vlak de MOS-werking nog kan groeien. Bij het toekennen van het luik 2 of 3 wordt rekening gehouden met de invulling van deze werkpunten.

415

Zowel **basisscholen als secundaire** kunnen inspanningen leveren om een **Groene Vlag** te verkrijgen.

420 Als erkenning voor de continuïteit van educatieve milieuzorg die scholen realiseren kunnen scholen een tweejaarlijks opnieuw te verdienen Groene Vlag krijgen.

425 Een logo 3-school die zich kandidaat stelt voor de Groene Vlag, bezorgt aan de MOS-begeleider het ingevulde evaluatiedocument (inclusief een verklaring op eer), 2 actieplannen (basisonderwijs) of een actieplan en een logboek (secundair onderwijs), samen met de ECO-CODE van de school (= de milieudoelstellingen van de school op een schooleigen manier geformuleerd of uitgebeeld).

De Groene Vlag wordt toegekend voor een periode van twee jaar. Aan de toekenning van de eerste Groene Vlag gaat een waarderingsbezoek/controlebezoek door de MOS-begeleiding vooraf.

430 Scholen die een derde logo behaald hebben, worden door de MOS-coördinatie automatisch niet-nominatief geregistreerd als Eco-School. Deze scholen kunnen tevens partner worden in het internationale netwerk van de FEE (Eco-Schools).

435 De MOS-coördinatie onderhoudt m.b.t. het Eco-schoolsprogramma de contacten met de Foundation for Environmental Education (FEE) om scholen, die ervoor kiezen, de kans te geven mee te werken aan het internationaal Eco-schoolsprogramma. De MOS-coördinatie zorgt daarbij voor ondersteuning: aanbieden van het internationaal netwerk via de MOS-webstek, informatieverspreiding, ...

440 **D. De coördinatieopdracht** bestaat vanuit het Vlaamse gewest, in nauwe samenwerking met
de provincies, de VGC en de provinciale begeleiders, uit onderstaande niet-limitatieve lijst
van taken en opdrachten:

- 445 • het gemeenschappelijke aanspreekpunt zijn voor externen i.v.m. Milieuzorg Op School;
- afspraken maken over het gebruik van materialen en strategieën zodat MOS als één herkenbaar initiatief (minimale éénvormigheid) naar buiten komt in alle provincies en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG);
- 450 • bewaken van de gelijkwaardige kwaliteit van het project in de verschillende provincies/BHG (begeleidingsstrategieën mee opvolgen, logocriteria garanderen, schoolbezoeken afleggen...);
- 455 • in overleg met de begeleidingscommissie enerzijds tegen 15 mei vastleggen van de grote lijnen van de planning van het volgende schooljaar en anderzijds tegen 15 september opmaken van een verfijnde planningskalender voor het lopende schooljaar betreffende vergaderingen van de begeleidingscommissie, het begeleidersoverleg, vormingen, evaluatiemomenten, producten, processen, rapportering, beurzen, communicatiecampagnes, dagevenementen en -acties, ... Die planningskalender kan in overleg flexibel gehanteerd worden om vlot te
- 460 kunnen inspelen op actualiteit, hoogdringendheid, budgettaire mogelijkheden, ...
- organiseren en voorzitten van de gewestelijke logojurering (logo 3, groene vlag en doorgeschoven dossiers logo 1 en 2) en organisatie van de bijhorende gewestelijke logo- en groene vlag-uitreiking;
- 465 • contacten en overleg met de Vlaamse overheid over de voortgang en de resultaten van het project;
- coördineren en realiseren van de jaarlijkse rapportering teneinde het jaarlijks dienstbevel van de bevoegde minister te verkrijgen;
- 470 • gewestelijke netwerking uitbouwen en bestendigen door: vertegenwoordigen van het project in diverse gewestelijke overlegorganen (VSV, PCMEO...), overleg met de Vlaamse milieudministraties (LNE, OVAM, VMM, VEA, ANB, ...), provinciale netwerken, pedagogisch adviseurs van de verschillende onderwijsnetten, contacten met organisaties met het oog op versterking van het project;
- 475 • afstemming nastreven met andere projecten en met gewestelijke initiatieven;
- aanmaken, actualiseren, aanvullen van bruikbare MOS-instrumenten (richtlijnen voor het behalen van een logo, themabundels BO, herwerken themapakketten SO, ...) en promotiemiddelen (affiches, voorstellingsfolder, MOS-vlaggen, aanwezigheid op gewestelijke beurzen, studiedagen ...);
- 480 • beheren van financiële werkmiddelen van het MOS-project en administratief opvolgen van de dossiers terzake;
- hoofdredactie, drukken en verspreiden van de MOS-nieuwsbrief Mosterd;
- beheren van de MOS-webstek;

- 485 • verder inventariseren en evalueren van bestaand materiaal i.v.m. milieu en initiatieven nemen en stimuleren om het bestaande materiaal aan te vullen en te verbeteren;
- uitdenken van en werken aan vernieuwende initiatieven voor het MOS-project;
- 490 • organiseren van vormingsmomenten voor de MOS-begeleiders; extra aandacht gaat hierbij naar de basiscompetenties van (toekomstige) leraren en naar de inhoud, curricula, ontwikkelingsdoelen, eindtermen, methodiek en structuur van en in de lerarenopleidingen;
- lokale vragen doorverwijzen naar de provinciale/VGC-begeleiding;
- gewestelijke initiatieven coördineren (bv. Dikke Truiendag);
- 495 • opvolging milieuzorg internationaal; coördinatie van het internationaal Eco-Schools-netwerk; vertegenwoordiging in de FEE voor het Ecoschools-netwerk;
- het niet-nominatief inschrijven van de logo 3-scholen bij de 'Foundation for Environmental Education' (FEE);.
- verder onderhouden van de overlegstructuren op provinciaal, Brussels en Vlaams niveau: organiseren van de gewestelijke begeleidingscommissie en begeleidersvergaderingen;
- 500 • vertegenwoordigd zijn in de MOS-begeleidingscommissie;
- verdiepen van de eigen kennis i.v.m. de specifieke aandachtsvelden/thema's van Milieuzorg op school en op regelmatige basis mee een school bezoeken en deelnemen aan provinciale studiedagen teneinde contact te houden met het werkveld.
- 505 • afstemming met het Ecocampusproject
-

510 **E. De begeleidingsopdracht** vanuit de provincies en de VGC bestaat, in overleg met de coördinatie, en de eigen provinciale NME-diensten/VGC-directie, uit onderstaande niet-limitatieve lijst van taken en opdrachten:

- 515 • via de bestaande provinciale/Brusselse communicatiekanalen, samenwerkingsverbanden en netwerken het project MOS op een vlotte en open manier promoten om alle scholen te informeren, zoveel mogelijk geïnteresseerde scholen te werven en het provinciale/Brusselse informatienetwerk verder uit te bouwen;
- MOS-aanspreekpunt zijn voor scholen, leerkrachten, gemeenten, intercommunales, ...van de gehele provincie/het BHG;
- 520 • ondersteunen van de scholen (schoolbezoeken, andere schoolcontacten, ...) bij het vormgeven van het project op de school, begeleiden van en opvolgen van deelnemende scholen en hun logoaanvragen en hen stimuleren om gebruik te maken van de handleiding en de andere ontwikkelde MOS-instrumenten;
- een waarderings-/controlebezoek organiseren aan de logo 3-scholen die de Groene Vlag aanvragen;
- 525 • behandelen van de logodossiers van kandidaat logo-scholen;

- instaan voor de organisatie van info- en trefdagen, bijscholingen en workshops voor leerkrachten en directies m.b.t. milieuzorg op school om ze te begeisteren en inhoudelijk te ondersteunen;
- 530 • redactie en verspreiden van de provinciale/Brusselse Digi-MOS;
- beheren van de communicatie inzake MOS op de provinciale/VGC webstek;
- inhouden aanleveren aan de MOS-coördinatie voor de Mosterd en voor de MOS-webstek;
- 535 • het in de mate van het mogelijke ondersteunen van scholen bij het betrekken van ouders (natuurouders, MOS-coaches, ouderraden, ...) en ouderverenigingen bij de MOS-werking;
- het in de mate van het mogelijke ondersteunen van scholen bij het betrekken van andere externe partners bij de MOS-werking;
- 540 • contacten met de tussenschakels in de provincie/het BHG (gemeentebesturen, milieu- en duurzaamheidsambtenaren, intercommunales, organisaties, ... en de pedagogische begeleidingsdiensten) teneinde op de hoogte te blijven van het lokale aanbod, mogelijke linken te leggen met MOS en eventuele samenwerking op te starten;
- 545 • afstemming nastreven met andere projecten en met provinciale en Brusselse initiatieven;
- bijwonen van de door de MOS-coördinatie georganiseerde vormingsdagen en zichzelf inwerken in de specifieke thema's van het MOS-project;
- bijwonen van de door de MOS-coördinatie in overleg met de provinciale/VGC NME-verantwoordelijke geplande begeleidersvergaderingen;
- 550 • uitdenken van en werken aan vernieuwende initiatieven voor het MOS-project;
- in de mate van het mogelijke het mee behartigen en insteek geven aan de inhoudelijke taken van de gewestelijke coördinatie om de ontwikkeling van het project te bevorderen;
- 555 • organiseren en voorzitten van de provinciale/Brusselse logojurering (logo 1 en logo 2) en organiseren van de bijhorende provinciale/Brusselse logo-uitreiking;
- verder onderhouden van de overlegstructuren op provinciaal/Brussels niveau (netwerkvergaderingen, intern provinciaal overleg, ...);
- provinciale/Brusselse initiatieven binnen het kader van het MOS-project organiseren;
- 560 • verzamelen van cijfergegevens en statistieken: de informatie bevat minimum volgende gegevens: aantal scholen (vestigingsplaatsen) in de provincie per onderwijsniveau, aantal MOS-scholen per onderwijsniveau, aantal logoscholen per onderwijsniveau en in totaal van het lopende schooljaar, het aantal bezochte scholen, het aantal gecontacteerde scholen (excl. persoonlijk bezoek), het aantal georganiseerde info/vormingsmomenten, de meest populaire MOS-maatregelen op
- 565 de scholen, wijzigingen in strategie, ondersteuning en begeleiding, manieren van promotie en netwerking, voorbeelden van duidelijke milieu- en educatieve winst; die informatie wordt aangeleverd aan de MOS-coördinatie ter ondersteuning bij de opmaak van rapporten en jaarverslagen alsook bijdragen (artikels,
- 570 praktijkvoorbeelden, schoolverhalen, getuigenissen, ...) aanleveren voor de Mosterd-nieuwsbrief en scholen aanzetten om hun verhaal te doen;
- mee verzamelen, actueel houden van materiaal en doorspelen aan de MOS-coördinatie voor specifieke MOS-instrumenten (MOS-schakels, goede schoolvoorbeelden, nieuw lesmateriaal, ...);
- 575 •

F. De opdracht van de begeleidingscommissie bestaat uit onderstaande niet-limitatieve lijst van taken en opdrachten:

- 580
 - de betrokkenheid van de verschillende partners optimaliseren;
 - het verlenen van advies over nieuwe samenwerkingsverbanden met organisaties;
 - het bewaken van de kwaliteit van het MOS-project;
 - het bewaken van de continuïteit van het MOS-project;
 - het bewaken van de specificiteit van benadering van de basisscholen, de
- 585
 - secundaire scholen en hogescholen;
 - het verlenen van advies m.b.t. de hele werking (educatief aanbod, educatief materiaal, gebruik van het MOS-logo, de voortgang, de eventuele bijsturing en de toekomst van het MOS-project, de verdieping en verbreding van het project, nieuwe initiatieven, integratie van milieuzorg in het onderwijs;
- 590
 - minstens tweemaandelijks vergaderen;
 - het zelf kunnen opvoeren van de vergaderfrequentie volgens noodzaak en op vraag van één van de 4 grote partners;
 - het afvaardigen van leden naar de logojureringen en tijdelijke werkgroepen;
 - het uitwerken van een uitdoofscenario voor de huidige MOS-hogescholen;
- 595
 - afstemming met het Ecocampusproject
 -

G. Overzicht taken

- 600 De provincies, de VGC en het Vlaamse gewest maken per persoon een lijst van de taken van de MOS-begeleiders respectievelijk van de MOS-coördinatoren, zodat iedereen weet waarvoor een begeleider of coördinator kan aangesproken worden (vb. wie zorgt voor de schakels, voor de website, voor een bepaald thema voor een bepaalde regio of de studiedagen, ...).
- 605 De provincies, de VGC en het Vlaamse gewest geven voor elk MOS-personeelslid aan hoeveel % van zijn/haar tijd er in MOS geïnvesteerd wordt.

H. Thema's

- 610 MOS bestrijkt heel wat beleidsdomeinen (cfr. thema's: water, afvalpreventie, energie, mobiliteit, natuur op school, ...) en vergt een integrale, dus complexe, benadering.

MOS reikt scholen een praktisch bruikbaar instrument aan en evolueert zo dat het bijdraagt aan de implementatie van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen inzake natuur- en milieu en

615 inzake educatie voor duurzame ontwikkeling. MOS mag geen extra belasting voor de leerkracht veroorzaken. MOS beoogt eerder een werkwijze

1. om milieuzorg te integreren in de schoolcultuur (cfr. schoolwerkplan, schoolreglement, ...).
 2. om de betrokken eindtermen en ontwikkelingsdoelen te realiseren door een horizontale en praktijkgerichte benadering. Dit wil zeggen dat MOS er naar streeft om alle leergebieden en vakken aan bod te laten komen:
- 620
- voor het basisonderwijs niet alleen Wereldoriëntatie, maar ook Nederlands, Wiskunde, L.O., Muzische Vorming,...

- 625 - voor het secundair onderwijs niet alleen biologie en aardrijkskunde maar ook talen,
wiskunde, technische vakken, vakoverschrijdende projecten, mondiale vorming,
milieudagen,

Daarbij zijn ook niet te vergeten de leergebied- en vakoverschrijdende eindtermen. Alleen op die manier wordt een integrale benadering van milieuzorg op school bekomen.

630 MOS moet voor een groot deel leerstofvervangend zijn en worden: dwz. dat de leerplandoelen die op school moeten worden nagestreefd verwerkt zijn in MOS.

3.2.2. Periode 1 september 2010 – 31 augustus 2015

635

Vanaf 1 september 2010 gaat de benadering via de gemeentelijke milieudiensten, andere netwerkkanalen en de individuele begeleiding van de scholen verder.

640 Per provinciegebied introduceren minstens 3 begeleiders het project in de scholen vanuit de respectieve provinciale NME-diensten via de lokale/regionale NME-netwerking. Voor de begeleiding van de Vlaamse basisscholen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest opereert minstens 1 begeleider vanuit de VGC. Deze begeleiders vormen een gemengde groep van pedagogisch (kleuter-, lager en secundair onderwijs) en van agogisch geschoolden.

De 16 begeleiders worden in dienst genomen door de respectieve provincie/VGC, die ook instaat voor huisvesting, logistieke ondersteuning en lokale werkingskosten.

645 De coördinatie op Vlaams niveau gebeurt door 3,3 VTE coördinatoren met standplaats te Brussel.

Het project loopt samen met schooljaren, en omwille van organisatorische en pedagogische redenen niet met kalenderjaren. Het project, beschreven in dit voorstel, loopt over een duurtijd van 5 schooljaren en is gepland tot 31 augustus 2015 om een zekere continuïteit te garanderen naar de scholen en in functie van behalen van maximale resultaten.

650

3.2.3. Relatie tussen het coördinatieorgaan én de provinciale NME-diensten/de VGC en de respectieve begeleider.

655

- De provincie/VGC en de begeleiders, die opereren vanuit de respectieve NME-dienst, staan in voor de begeleiding van de scholen zelf.
- De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de opdrachten van de begeleiders ligt bij de respectieve provincie of bij de Vlaamse Gemeenschapscommissie.
- De provincies/VGC krijgen een uitgebreid initiatiefrecht voor zover de initiatieven kaderen binnen de klijtlijnen van de MOS-overeenkomst.
- De 3,3 VTE coördinatoren vormen het coördinatieorgaan van het project.
- De coördinatoren waken over de uitvoering van het project conform de MOS-overeenkomst en houden rekening met de door de begeleidingscommissie geformuleerde adviezen. Zij hebben m.b.t. de uitvoering geen beslissende bevoegdheid in de provincies voor zover het project uitgevoerd wordt binnen de doelstellingen en grenzen bepaald in de MOS-overeenkomst en deze projectbeschrijving.
- De coördinatoren waken erover dat alle Vlaamse scholen een gelijkwaardig educatief MOS-aanbod, zoals de MOS-overeenkomst voorziet, krijgen.
- De coördinatie is verantwoordelijk voor provincie- en gewestgrensoverschrijdende initiatieven (studiedagen, trefdagen, beurzen, ...), voor het internationaal netwerk

660

665

670

- 675 (Ecoschools) en voor de aanmaak van algemeen informatie- en promotiemateriaal zoals educatief materiaal, folder, brochure, Mosterd-nieuwsbrief, affiches, logo's, MOS-vlaggen, webstek, ...
- De coördinatie kan, in afspraak met de provincie/VGC/begeleider, ook meewerken in lokaal initiatief: studiedagen, trefdagen, infomomenten, ...
 - De opdrachtgever en de opdrachthouders enerzijds en de coördinatie en de 680 begeleiders anderzijds informeren elkaar via diverse kanalen:
 - het jaarlijks overleg: Opdrachthouders-Opdrachtgever.
 - de tweemaandelijks vergadering van de MOS-begeleidingscommissie.
 - het begeleidersoverleg conform de planningskalender (art. 3.1.) van de overeenkomst
 - telefonisch/elektronisch. 685

3.2.4. De betrokken actoren

- **Basisscholen, secundaire scholen en hogescholen**

690 Het project richt zich tot de basisscholen, secundaire scholen, inclusief het buitengewoon onderwijs, van alle onderwijsnetten. De departementen lerarenopleiding van de hogescholen en/of hun vestigingsplaatsen kunnen een beroep blijven doen op de MOS-begeleiding voor informatie en begeleiding m.b.t. het introduceren en het organiseren van MOS in basisscholen 695 en secundaire scholen.

Binnen de school richt het project zich zowel naar de leerlingen/studenten, het onderwijzend personeel, het administratief, technisch en onderhoudspersoneel, de directie, de respectieve beheersorganen, vriendenkringen, oudercomités en de ouders zelf.

- **Onderwijsnetten**

700 De verschillende inrichtende machten van de onderwijsnetten dienen niet alleen bij de uitwerking van het concept te worden betrokken maar eveneens vertegenwoordigd te zijn in een provinciaal/Brussels coördinatieorgaan en in de begeleidingscommissie op Vlaams 705 niveau.

- **Gemeenten**

710 Scholen, van alle netten, kunnen niet alleen rechtstreeks, maar ook via de gemeente of via grotere overlegentiteiten (bv. scholengemeenschappen en -groepen) worden benaderd. Bovendien voorziet de Samenwerkingsovereenkomst met de gemeenten in Vlaanderen in de mogelijkheid tot het aanstellen van een duurzaamheidsambtenaar die een aantal sensibiliserende opdrachten heeft.

715 Allicht kunnen gemeentelijke milieu- en natuurraden een stimulerende rol spelen zowel naar het schepencollege als naar het onderwijs; ze kunnen een aantal ideeën aanreiken, en indien gewenst een stuk meewerken aan de werking in de scholen.

- **Intercommunales**

720 Naargelang het thema (afval, energie, water) zullen de intercommunales worden betrokken. Een aantal van hen ontwikkelen nu reeds milieueducatieve activiteiten of werkten een

educatief pakket uit. Afstemming van het educatief aanbod kan door het project gerealiseerd worden.

725

- **Provincies**

De provinciale/VGC begeleiders worden ingeschakeld in de NME-werking van de provincies/VGC die voorzien in een provinciaal/Brussels overleg met vertegenwoordigers van de netten, de verschillende geïnteresseerde provinciale/Brusselse actoren (milieuverenigingen, gemeenten, intercommunales,...), leerkrachten met “MOS-ervaring”,...

730

- **Vlaamse Gemeenschap**

Het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie verzorgt de coördinatie op Vlaams niveau, staat in voor nauw overleg met de diverse betrokken partners en is verantwoordelijk voor de werking van de MOS-begeleidingscommissie.

Het Departement Onderwijs volgt het project op via de begeleidingscommissie. Leerkrachten kunnen als projectmedewerker in het MOS-project gedetacheerd worden mits toestemming van hun Inrichtende Macht. Het departement onderwijs erkent het belang van het MOS-project voor het onderwijs zodat deze leerkrachten in het stelsel van Verlof wegens opdracht in het MOS-project kunnen tewerkgesteld worden bij het departement Leefmilieu, Natuur en Energie, de provincies of de Vlaamse Gemeenschapscommissie die de wedden terugbetalen aan Onderwijs. Via een tegemoetkoming komt de loonkost van maximaal 2 begeleiders per provincie grotendeels ten laste van het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie. Via een tegemoetkoming komt de loonkost van maximaal 1 begeleider voor de VGC geheel ten laste van het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie.

735

740

745

- **Vlaamse Agentschappen**

Door de permanente afvaardiging van in totaal 2 vertegenwoordigers in de MOS-begeleidingscommissie van OVAM, VEA, VMM, VLM, ANB, ... kan samenwerking voor ontwikkeling en promotie van nieuw educatief materiaal verder gezet worden. Andere betrokken administraties kunnen voor specifieke agendapunten als raadgever of waarnemer uitgenodigd worden op de MOS-begeleidingscommissie.

755

3.3. Functiebeschrijving van de begeleiders en coördinatoren

3.3.1. Begeleiders (01/09/2010 - 31/08/2015)

(16 VTE: 3 per provincie, 1 voor Brussel)*

(alle functies worden uitgeoefend in nauw overleg met de MOS-coördinatie)

- stimuleren van scholen om het milieuzorgsysteem in te voeren

- begeleiden en opvolgen van de deelnemende scholen

- contactpunt voor (Nederlandstalige) scholen

- instaan voor bijscholing en studiedagen voor leerkrachten

- actief zijn in de provinciale/Brusselse netwerking naar betrokken actoren in het veld van milieuzorg alsook met pedagogische begeleidingsdiensten en het project *Milieuzorg op school* via dit netwerk promoten

760

765

770

- afspraken maken met alle betrokken partners
- bijhouden cijfermateriaal voor rapporten en jaarverslag

3.3.2. Coördinatoren op Vlaams niveau (01/09/2010 - 31/08/2015)

775 (3,3 VTE)*

(alle functies worden uitgeoefend in nauw overleg met de provinciale NME-diensten)

- coördinatie van het project
- opvolgen van de evolutie van het project
- 780 - bewaken van de kwaliteit en de eenvormigheid van het project
- verantwoordelijk zijn voor communicatie met het departement Leefmilieu, natuur en Energie (LNE)
- overleg met het departement LNE en de Vlaamse Agentschappen, provincies, onderwijs, ...en hen informeren over MOS

785 - afspraken maken met alle betrokken partners

- samenwerken met het departement Onderwijs

- aanmaken/aanvullen/actualiseren/verbeteren van MOS-instrumenten (webstek, themabundels, nieuwsbrief, jaarverslag...) en promotiemateriaal (folder, affiches, ...)

790 * Er wordt geopteerd voor een gemengde groep van pedagogisch en agogisch geschoolden (gedetacheerd en/of contractueel) waarvan de begeleiders en de coördinatoren een universitair/master of diploma Hoger Onderwijs van het korte type/Bachelor hebben.

795 4. Budgettering

4.1. Cijfermatig

Het benodigde krediet (niet geïndexeerd) bedraagt op jaarbasis 891 000 € Dit betekent een besparingsinspanning van 42 k€t.o.v. het totale budget voor het MOS-project in het jaar 2009

800

	2010 (01/09- 31/12/2010)	Per jaar 2011-2014	2015 (01/01-31/08/2015)	vergelijking Budget2009
Loonkosten coördinatie artikel LB0 LC100 1100 algemene uitgavenbegroting	66 000 €	198 000 €	132 000 €	210 000 €
Tegemoetkomingen aan de provincies/VGC artikel LB0 LC142 4312 algemene uitgavenbegroting	193 000 €	580 000 €	387 000 €	565 000 €
Werkingsmiddelen artikel LB0 LC107 1211 algemene uitgavenbegroting	38 000 €	113 000 €	75 000 €	158 000 €
TOTAAL	297 000 €	891 000 €	594 000 €	933 000 €

De budgettaire middelen worden jaarlijks vastgelegd na een dienstbevel van de minister op advies van IF na voorlegging van een jaarverslag.

Projectbegroting 'Milieuzorg op school'

		begroting	2010 (01/09- 31/12/2010)	Per jaar 2011, 2012, 2013, 2014	2015 (01/01- 31/08/2015)
1. 3.3 VTE detacheringen/ Contractuelen coördinatie AMINAL	Loonkost 01/09/2010-31/08/2015	artikel LB0 LC100 1100 van de algemene uitgavenbegroting	66 000 EUR	198 000 EUR	132 000 EUR
2. Overeenkomst Provincies/VGC	Loonkost 2 VTE MOS-begeleiders per provincie + 1VTE in VGC 01/09/2010-31/08/2015	artikel LB0 LC142 4312 van de algemene uitgavenbegroting	193 000 EUR	580 000 EUR	387 000 EUR
3. Werking	pakketten	artikel			
	promotiemateriaal	LB0 LC107 1211			
	logo's en Groene Vlaggen	van de algemene			
	Logo- en Groene Vlag-uitreiking	uitgavenbegroting			
	Eco-schoolsprogramma				
	Verplaatsingskosten en dagvergoedingen coördinatoren				
	Mosterd (nieuwsbrief MOS)				
	Studiedagen en vormingen				
	ondersteunend materiaal: boeken, lespakketten, ...				
	Prijzen en bedankingen				
SUBTOTAAL werking			38 000 EUR	113 000 EUR	75 000 EUR
TOTAAL			297 000 EUR	891 000 EUR	594 000 EUR

Pro memorie: Voor de duur van het project 01/09/2010-31/08/2015 staan elk van de 5 provincies en de VGC in voor de aanwerving, huisvesting, uitrusting en eigen werkingskosten van 3 begeleiders (1 in de VGC), elk van de 5 provincies voor de loonkost van één begeleider en voor de eventuele werkingskosten van de eigen NME-diensten.

810 **4.2. Verantwoording begroting**

Loonkosten: 198 000 EUR op jaarbasis

Voor de berekening van de loonkost voor 3,3 VTE MOS-coördinatoren op gewestelijk niveau wordt uitgegaan van

- 815 - 1,5 VTE MOS-coördinator met een Master- diploma van geaggregeerde HSO en 15 jaar dienstanciënniteit (60 000 EUR/jaar/pers.).
- 1 VTE MOS-coördinator met een Bachelor-diploma van geaggregeerde LSO en 10 jaar dienstanciënniteit (48 000 EUR/jaar/pers.)
- 820 - 0.8 VTE MOS-coördinator met een Master-diploma Ingenieur (75 000 EURO/jaar/pers)

Rekening houdend met de functiebeschrijving (cfr. hoger) gaat voor de coördinatie de voorkeur naar een gemengde ploeg van geaggregeerden HSO, agogisch geschoolden met kennis en ervaring met het onderwijsveld, kandidaten werkzaam in een pedagogisch bevorderingsambt en een academisch ingenieur met kennis van milieuhygiëne. In eerste instantie zijn de motivatie, kennis en ervaring en de organisatorische en communicatieve capaciteiten de belangrijkste criteria.

825 De voorgestelde kwalificaties zijn indicatief voor zover het voorziene budget voor de loonkosten van de MOS-coördinatie niet overschreden wordt.

830 Tegemoetkomingen aan de provincies en de VGC: 580 000 EUR op jaarbasis (gemiddeld 52 727 EUR per MOS-begeleider)

Het Vlaamse Gewest staat in voor de tegemoetkoming aan de 5 provincies en aan de VGC voor in totaal 11 VTE MOS-begeleiders.

835 De 5 provincies stellen met ingang van 1 september 2010 tot en met 31 augustus 2015 15 VTE (MOS-begeleiders) personeelsleden tewerk (3 VTE per provincie). Voor Brussel stelt de Vlaamse Gemeenschapscommissie 1 VTE (MOS-begeleider) tewerk.

De loonkost voor **10 VTE** in de provincies en de **1 VTE** in Brussel komt ten laste van het departement Leefmilieu, Natuur en Energie voor zover de budgetten toereikend zijn volgens de goedgekeurde Vlaamse begroting (algemene uitgavenbegroting). Het personeel bestaat uit 840 een gemengde ploeg van pedagogisch geschoolden voor het basisonderwijs, lager secundair en hoger secundair onderwijs, gedetacheerd in het stelsel van “Verlof wegens opdracht”, en van contractuele personeelsleden met een pedagogisch of agogisch diploma van een gelijkwaardig niveau en met voeling met het onderwijs. Immers, de ervaringen enerzijds met 845 het onderwijswerkveld en anderzijds met het vormingswerk kunnen zeer vruchtbaar zijn voor een educatief project zoals MOS. De loonkost voor 5 VTE in de provincies komt ten laste van elke respectieve provincie.

Werkingskosten: 113 000 EUR op jaarbasis

850

1. Educatieve pakketten: volgens begroting van het respectieve jaar

Voor elk onderwijsniveau worden de nodige instrumenten ontwikkeld om de scholen educatief te ondersteunen. In het verleden werden voor het basisonderwijs een handleiding en per thema een themabundel (met CD-rom) ontwikkeld, richtlijnen voor 855 het behalen van een logo, een toelichtingsbrochure voor schakels en over de samenwerking met De Lijn. Voor het secundair werden een handleiding, een praktijkboek, themapakketten (met bijhorende meetinstrumenten zoals ECOS-EnergieCheck Op School) en jaarlijks een toelichting en aanvraagformulier voor het behalen van het logo aangemaakt.

860 In de periode 2010-2015 wordt voorzien dat de themabundels en de handleiding voor
het basisonderwijs één voor één uitgeput zullen raken en herdruk (en tevens
actualisatie) nodig is (drukprijs 1 themabundel op 3000 exemplaren ± 18 000 euro).
Per jaar wordt voorzien in één herdruk a rato van 18 000 euro.
Voor het secundair wordt per jaar 20 000 euro uitgetrokken voor verdere aanvulling
865 van de themapakketten (info, tips, en leermiddelen per thema, meetinstrumenten) en
herdruk en onderhoud van bestaande materialen (handleiding, praktijkboek, IT-
toepassing ECOS...).

Per jaar wordt 2500 euro uitgetrokken voor toelichtingsbrochures o.a. voor het behalen
van een logo of Groene Vlag, deelnameformulieren.

870 Verder wordt per jaar voorzien in een budget van 5 000 euro om de speerpunten van
dat jaar in de belangstelling te zetten (vb MOS en de nieuwe eindtermen, MOS en
EDO ...)

2. Promotiemateriaal: volgens begroting van het respectieve jaar

875 Om het project naambekendheid te bezorgen moet voldoende en voldoende
herkenbaar promotiemateriaal gemaakt worden: affiches, een voorstellingsfolder, een
MOS-vlag, een reclamecampagne ... Het aangemaakte promotiemateriaal vanuit de
gewestelijke coördinatie kan ook gebruikt worden voor de provinciale promotie van
het project. Voor elk werkingsjaar wordt 5 000 euro voorzien.

880

3. Logo's en Groene Vlaggen: volgens begroting van het respectieve jaar

Scholen die deelnemen aan het project en die voldoen aan de voorop gestelde criteria
krijgen een visueel logo om bij de schoolpoort op te hangen. Het logo is opgevat als
een drieluik (logo 1, 2 en 3) met telkens strengere eisen.

885 De resultaatsverbintenis voorziet dat er in 2015 een minimum aantal scholen een logo
moeten behalen. Over de periode van 2010 tot 2015 zullen in het basisonderwijs
minimum nog ± 800 stuks uitgereikt worden, in het secundair ± 200 stuks. Een logo
voor het basisonderwijs en secundair kost (afhankelijk van oplage) ± 50 euro.

890 De resultaatsverbintenis voorziet dat er in 2015 een minimum aantal logo-3-scholen
een Groene Vlag moet behalen. Om dit doel te behalen moeten er ± 500 scholen de
groene vlag behalen (deze vlag kost 30 EUR/stuk).

Gemiddeld verdeeld over een periode van 5 jaar is er dus minimum 13 000 euro per
jaar nodig.

4. Logo-uitreiking en Groene Vlag-uitreiking: volgens begroting van het respectieve jaar

895 Scholen die hun derde luik van het MOS-logo behalen, worden uitgenodigd op een
feestelijke logo-uitreiking, georganiseerd door de MOS-coördinatie. Voor deze dag
wordt telkens op zoek gegaan naar een educatief ontspannend programma voor zowel
900 het basis- als het secundair onderwijs. Wanneer er geen geschikt aanbod op de markt
is, kan MOS een aanbod op maat laten ontwikkelen (vb een educatief theaterstuk over
milieu). Op de logo-uitreiking wordt ook tijd gemaakt voor een hapje en drankje en de
scholen krijgen eventueel een extra aanmoedigingsgeschenk (een cadeaubon, een
zonneradio, iets voor in de schooltuin, ...)

905 Ook de Groene Vlag wordt elk jaar feestelijk overhandigd. Deze dag wordt omkaderd
met workshops, theater of film voor de aanwezige leerlingen en leerkrachten, een
hapje en drankje.

Deze twee uitreikingen worden geschat op 15 000 euro per jaar (educatief programma
voor basis én voor secundair, huur zaal, catering, uitnodiging en cadeau).

910

5. Ecoschools-programma: volgens begroting van het respectieve jaar

Om Groene Vlag-scholen de kans te geven in het internationaal netwerk van Eco-Schools te stappen, biedt MOS hen het vrijwillig Eco-Schoolsprogramma aan. Hiervoor betaalt MOS per jaar 3 000 euro aan de FEE (voor het aantal Groene Vlag-scholen tussen 250-499; voor het aantal Groene Vlag-scholen meer dan 500 wordt de inschrijvingskost 5 250 euro).

915

De lidmaatschapsbijdrage van de FEE zelf wordt bekostigd door het NME-Programma van de NME-werking van de afdeling Milieu-integratie en –subsiëeringen.

920

6. MOSTerd (nieuwsbrief Milieuzorg op school): volgens begroting van het respectieve jaar

Twee maal per jaar verschijnt er een nieuwsbrief/tijdschrift op 8 200 exemplaren. Het totaal van druk, mailing en opsmuk door cartoons brengt het kostenplaatsje op 16 000 euro per editie.

925

7. Verplaatsingskosten en dagvergoedingen (van de 3,3 VTE coördinatoren): volgens begroting van het respectieve jaar

Door de samenwerking met de provincies en de VGC zullen voor de 3,3 VTE coördinatoren diverse en herhaalde lokale en regionale overlegmomenten en studiedagen plaatsvinden die een verplaatsing vereisen. De coördinatoren zullen ook op geregelde basis een school bezoeken, teneinde voeling te houden met wat op het werkveld leeft. De coördinatoren hebben als standplaats Brussel. Rekening houdend met gemiddeld een 4-tal verplaatsingen en eventuele dagvergoedingen van de coördinatoren per maand/persoon moet een bedrag van ± 3 000 euro/jaar voorzien worden.

930

935

8. Ondersteunend materiaal: boeken, lespakketten: volgens begroting van het respectieve jaar

Om op de hoogte te blijven van de evoluties in het werkveld en om eigen educatieve pakketten te ontwikkelen en verdere inhoud te geven moet er studiemateriaal en reeds bestaand educatief materiaal aangekocht worden.

940

9. Organisatie studiedagen en vormingen : volgens begroting van het respectieve jaar

Om de begeleiders en de MOS-coördinatie te scholen in specifieke thema's of in procesmatige of organisatorische vaardigheden wordt budget voorzien voor enkele interne vormingen door externe specialisten. Thema's die aanbod kunnen komen zijn: participatie, hoe mensen overtuigen, internationale milieuprojecten ...

945

In het kader van de schoolbezoeken stellen de MOS-begeleiders en -coördinatie vast dat er op het terrein kennis ontbreekt (bv. leerkrachten hebben nood aan uitwisseling met andere scholen). Om deze hiaten invulling te geven kan een reeks van studiedagen opgezet worden, met hulp van externe specialisten terzake. Om het vormingsaanbod voor leerkrachten in elke provincie te ondersteunen kan het gewest bijtreden in de kosten van deze gezamenlijk opgezette studiedagen.

950

955

10. Prijzen, bedankingen : volgens begroting van het respectieve jaar

Om nieuwe producten extra in de aandacht te zetten, in de MOSterd en voor Dikketruiendag organiseert MOS af en toe een kleine wedstrijd met minieme prijzen voor de scholen.

Evenals om scholen warm te maken om deel te nemen aan bv een enquête of een testfase geeft MOS soms een kleine bedanking achteraf.

Af en toe zijn er externen betrokken die hun steen echt bijdragen om MOS te laten groeien (nalezen van teksten, uittesten van nieuwe instrumenten, figureren voor een fotoreportage om de MOS-producten op te fleuren, ...)

Voor deze kleine attenties wordt per jaar een bedrag van 2 000 euro voorzien: dit kan zich vertalen in waardebons, boeken of educatief materiaal.

5. Weerslag van het voorstel van beslissing op de begroting van de Vlaamse Gemeenschap

	2010 (01/09- 31/12/2010)	Per jaar 2011-2014	2015 (01/01-31/08/2015)	vergelijking Budget2009
Loonkosten coördinatie artikel LB0 LC100 1100 algemene uitgavenbegroting	66 000 €	198 000 €	132 000 €	210 000 €
Tegemoetkomingen aan de provincies/VGC artikel LB0 LC142 4312 algemene uitgavenbegroting	193 000 €	580 000 €	387 000 €	565 000 €
Werkingsmiddelen artikel LB0 LC107 1211 algemene uitgavenbegroting	38 000 €	113 000 €	75 000 €	158 000 €
TOTAAL	297 000 €	891 000 €	594 000 €	933 000 €

Voor het begrotingsjaar 2010 is er een herschikking van de kredieten nodig tussen de artikels LB0 LC142 4312 en LB0 LC107 1211 van de algemene uitgavenbegroting zonder dat de som van beide artikels verandert

6. Weerslag van het voorstel op de lokale besturen.

6.1. Personeel

De MOS-overeenkomsten met de provincies voorzien in de noodzakelijke voorafgaande werving van één personeelslid (MOS-begeleider) door elke provincie, van wie de loonkost ten laste komt van de respectieve provincie. Die werving vormt de voorwaarde om twee personeelsleden (MOS-begeleiders) extra te werven en de loonkost ervan terug te kunnen vorderen van het Vlaams Gewest. Het niveau (A of B) van het personeelslid dat op budgetten van elke provincie wordt aangeworven wordt door de provincie zelf bepaald.

Voor het volume van de loonkost wordt uitgegaan van een gemiddelde loonkost van **52 700 EUR/jaar/pers.**

De MOS-overeenkomsten veronderstellen tevens bijkomende inzet van het in dienst zijnde personeel in de NME-dienst van de provincies/de VGC:

- opvolging en coördinatie van MOS op provinciaal niveau/niveau BHG; dit gebeurt evenwel ook binnen de dagelijkse (net-)werking van de provinciale NME-dienst;
- vertegenwoordiging in de MOS-begeleidingscommissie.

995 Het MOS-project voorziet ook een eventuele samenwerking met de gemeenten (milieudienst, duurzaamheidsambtenaar, ...); inzet van dit gemeentelijk personeel als tussenschakel naar de scholen en binnen het lokaal beleid van duurzame ontwikkeling zal de ingang van milieuzorg op school stimuleren. De inzet op het gemeentelijk niveau van het in dienst zijnde gemeentelijk personeel is geen voorwaarde voor het project; het project zet gemeenten wel
1000 aan extra inspanningen te leveren, tevens versterkt door het eventueel onderschrijven van de Samenwerkingsovereenkomst Duurzaam lokaal Milieubeleid.

6.2. Werkingsuitgaven

1005 De werkingsuitgaven voor het MOS-project worden gedragen door het project op gewestelijk niveau. De provincies, de VGC en eventueel de gemeenten kunnen op eigen initiatief extra middelen ter beschikking stellen voor lokale promotie, lokale infodagen, acties ... Elke provincie/VGC moet wel instaan voor de budgetten van de aanwerving, de huisvesting, de verplaatsingsvergoedingen en de logistieke ondersteuning van 3 VTE respectievelijk 1 VTE MOS-begeleider(s). Elke provincie/VGC staat ook volledig in voor de organisatie van
1010 de provinciale/Brusselse logo-uitreiking. Verplaatsingsvergoedingen worden geschat op 3 712 EUR/jaar/persoon. Daarvoor is gerekend aan 0,3093 EUR/km (jan. 2009), 3 verplaatsingen per week van 100 km, gedurende 40 weken. De kost voor logistieke ondersteuning wordt geschat op 2 750 EUR/persoon.
1015 Alle werkingsuitgaven voor elke provincie, voor de drie begeleiders samen, worden in totaliteit geschat op **33 600 EUR per jaar**. Bijkomende financiële middelen zijn niet voorzien. Wel worden de personeelskosten van twee provinciale MOS-begeleiders ten laste genomen door het gewest vanaf de tweede MOS-begeleider. Ook worden alle algemene werkingskosten van het project door het gewest
1020 gedragen.

6.3. Investerings en schuld

Het voorstel heeft geen investeringen als gevolg.

1025 6.4. Ontvangsten

Het voorstel resulteert niet in bijkomende ontvangsten.

6.5. Conclusie

1030 De MOS-overeenkomst met de provincies voorziet in de noodzakelijke werving van één extra personeelslid (MOS-begeleider) door elke provincie. De provincie staat ook in voor de aanwerving, de huisvesting van 3 MOS-begeleiders, eigen werkingskosten, logistieke ondersteuning en verplaatsingsvergoedingen van de provinciale MOS-ploeg. De totale kost voor elke provincie wordt voor de duur van het project geschat op minstens **90 000 EUR/jaar**. De VGC staat in voor de eventuele aanwerving, de huisvesting van 1 MOS-begeleider, eigen
1035 werkingskosten, logistieke ondersteuning en verplaatsingsvergoedingen van de Brusselse MOS-begeleider. De totale kost voor de VGC wordt voor de duur van het project geschat op **11 000 EUR/jaar**. Eigen initiatieven komen ten laste van de respectieve provincie of de VGC. Het projectvoorstel heeft geen directe weerslag op het gemeentelijk bestuur. Gemeenten
1040 kunnen in het kader van een duurzaam lokaal beleid autonoom beslissen welke middelen zij eventueel extra wensen in te zetten.

1045 **7. Weerslag van het voorstel van beslissing op het personeel**
Het voorstel van beslissing bevat geen wijzigingen in het personeelsbestand

8. Samenwerkingsprincipes

1050 Het behalen van milieuwinst door de implementatie van Milieuzorg op School is slechts mogelijk door een optimale samenwerking tussen de Vlaamse overheid en de provincies/de VGC.

1055 Bij deze samenwerking is de contracttekst bepalend. Minstens zo belangrijk is de filosofie van deze overeenkomst.

1060 De bedoeling is dat de provincies en de VGC een duidelijke verantwoordelijkheid en autonomie hebben binnen de klijtlijnen van de overeenkomst om MOS in de provincie/Brussel te implementeren.

De samenwerking met de Vlaamse overheid om MOS ingang te doen vinden is gebaseerd op dialoog en gelijkwaardigheid.

1065 Realisaties op het terrein staan daarbij voorop.